

JOSEPH E. STIGLITZ

Küreselleşme nasıl olmalı?

Küreselleşmeyi savunanların haklı olduğu bir nokta, küreselleşmenin herkesin yaşam standartlarını yükseltecek potansiyele sahip olduğudur. Fakat bu henüz gerçekleşmedi

G Daha önce de defalarca küreselleşme sorunları hakkında yazılar yazdım. Gelişmenin önünü tıkayan haksız küresel ticaret rejimi, yoksul ülkelerin kendilerini tekrar tekrar kabul edilemez borçları yüklenmiş görmeleri, bununla birlikte sürekli krizlere yol açan dengesiz küresel mali sistem ve AIDS dünyaya yaralar açmaya devam ediyorken hayati ilaçların alımının önünü tıkayan entelektüel mülk rejimi bunlardan birkaçı.

Aslında küreselleşmenin gariplikleri hakkında da yazdım. Mesela para akışı zenginden yoksula doğru olması gerekirken, geçtiğimiz yıllar içinde akışın yönü bunun tam zıttı oldu. Zenginler para ve arz-talep dalgalanmalarının riskini çok daha rahat karşılayabilecekken, olanca riski göğüsleyerek bütün bu istikrarsızlıkların darbelerine maruz kalanlar yine yoksullar oldu.

Doğrusu, küreselleşmenin sorunları hakkında bu kadar şiddetle ve hatta bağıra çağırma şikâyet ettiğim halde, sorunların yanlış sonuçlar doğurması,

beni artık küreselleşme karşıtı harekete dâhil bir kişi yaptı. Fakat hâlâ küreselleşmenin doğru bir şekilde yönetildiğinde muhteşem bir potansiyele sahip olduğu görüşünün arkasındayım.

Yetmiş yıl kadar önce, "büyük kriz" hâlâ devam ediyorken John Maynard Keynes, ileride hükümetlerin tam işgücü elde edebilmeleri için yol gösterici olacak olan işsizlik teorisini kurdu. Muhafazakârlar onu karalarken Keynes aslında kapitalist sistemin kurtarılmasına piyasa finansörlerinin hepsinin toplamından daha fazla katkıda bulunmuştu. Eğer muhafazakarların dedikleri yapılmış olsaydı "büyük kriz" daha da büyüyecek ve büyük bir güçle kapitalizmin yerine bir alternatif sistem talebi doğacaktı.

Aynı gösterimle, eğer küreselleşmenin sorunlarını fark edemez ve bu sorunlara yönelemezsek onu ayakta tutmak kolay olmayacak. Şu açık ki, küreselleşme kaçınılmaz değildir. Ve şu da bir gerçek ki geçmişte başarısızlıklar olduğu gibi gelecekte de başarısızlıklar olacaktır.

Küreselleşmeyi savunanların haklı olduğu bir nokta küreselleşmenin herkesin yaşam standartlarını yükseltecek potansiyele sahip olduğudur. Fakat bu henüz gerçekleşmedi. Genç Fransız işçiler soruyor: Eğer bu, daha düşük ücret ve daha zayıf iş güvenliği demek oluyorsa küreselleşmenin bizi daha ileri götüreceğine nasıl inanılabilir? Ne bu durum daha fazla inkâr edilebilir, ne de bu gibi soruların cevabı hasretle ve ümitle bir gün herkesin küreselleşmeden faydalanacağı olabilir. Keynes'in de belirttiği gibi, uzun dönemde hepimiz ölmüş olacağız.

Gelişmiş sanayi ülkelerindeki büyüme eşitsizliği, küreselleşmenin önceden beri bilinen ama pek fazla duyurulmamış bir sonucuydu. Tam bir ekonomik entegrasyon tüm dünyada ücretlerin kabaca eşitlenmesini getirecektir ve biz hâlâ bu hedefin yakınından bile geçemiyoruz. Tabandan gelen geçmiş baskıların izleri hâlâ çok açık.

Değişen teknoloji ile birlikte geçtiğimiz otuz yıl içinde ABD ve diğer ülkelerdeki düşük yetenekli işçilerin reel ücretleri durgunluk seviyesine geldi, bu-

rada insanların yapabileceği bir şey yoktu. Ama küreselleşme için yapabilecekleri bir şeyler var.

Ekonomi teorisi küreselleşmenin herkese kazandıracağını söylemez, fakat net kazanç pozitif olacaktır ve bu işten kazançlı çıkanlar kaybedenlere bedellerini ödeyerek ilerlemeye devam edebilir. Bununla birlikte muhafazakârlar rekabet ortamının sürekliliği halinde vergilerden kesilmesi ve devlet refahının azaltılması gerektiği görüşünde hemfikirlere. Bu, vergi kesintilerinin küreselleşmeden ve teknolojik değişimlerden kazançlı çıkan çıkar sahiplerine verilmesiyle vergilerin artık işe yaramaz hale geldiği Amerika'da pratik olarak görüldü. Sonuç olarak ABD ve onun takipçileri zaman içinde yoksul insanların zengin ülkeleri haline geldiler.

Her şeye rağmen İskandinav ülkeleri başka bir yol daha olduğunu kanıtladılar. Hükümet de özel sektör gibi verimlilik için çaba göstermeliydi. Bununla birlikte eğitim ve araştırmaya yönelik yatırımlar güçlü bir sosyal güvenlik ağıyla bir araya geldiğinde ortaya daha verimli ve rekabet edebilir bir ekonomi çıkarır. Böylece herkes için güvenlik düzeyleri ve hayat standartları yükselir. Güçlü bir güvenlik ağı ve tam işgücüne yakın bir ekonomi parayı yöneten işçiler, yatırımcılar ve girişimcilere risk alabilmeleri için teşvik sağlayan bir ortam sunar. Böylelikle yeni yatırımlar ve şirketler doğar.

Sorun şu ki ekonomik küreselleşme siyasi ve fikrîsel küreselleşmenin önüne geçti. Artık birbirimize daha bağımlı, bir o kadar birlikte hareket etme ihtiyacı duyan toplumlar haline geldik ama ne yazık ki bunu verimli ve demokratik bir şekilde gerçekleştirebileceğimiz bir kurumsal çatı hâlâ oluşmadı.

Giderek büyüyen IMF, Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Örgütü gibi uluslararası örgütlere aslında

ihtiyacımız yoktu. Ki, zaman zaman da olsa bu kuruluşlarda güven azalması görüldü. Dünyanın "yalnız" süpergücü ABD siyasal bağımsızlığa sahip kuruluşları küçük gördüğünü ve onları yok etmek için büyük bir çaba harcadığını kanıtladı. Kalkınma zirvesinin başarısızlığı ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Kurulu'nun Lübnan'daki ateşkes için uzun süre beklemesi Amerika'nın çok yanlış girişimleri küçümsemesinin son örnekleridir.

Küreselleşmenin sorunlarını önemsemek ya da anlamak bize, bulgusal rahatlama ve tüm bunların altında yatan sebepleri bulabilmemizi sağlayacak büyüklü küçüklü çareler bulma imkânı verir. Hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde yaşayan insanların, ihtiyaç duyulduğu üzere popüler siyasetle küreselleşmeyi destekleyerek yarar sağlayabilmeleri için geniş bir dizi politika var.

Başka bir deyişle, küreselleşmenin mevcut gidişi değişebilir ve kesinlikle eminim, değişecektir. Asıl soru bu değişimin bir kriz sonucunda zoraki bir şekilde mi yoksa dikkatli ve demokratik bir platformda yapılacak görüşmeler sonucunda olumlu bir şekilde mi olacağıdır. Kriz yönetimi, ya riskleri küreselleşmeye karşı güçlü bir tepki üretici haline getiriyor ya da ona köklü bir yeniden şekillenme şansı yaratıyor. Böylece sadece karşılaşılabilecek sorunların seviyelerini belirlemiş oluyor. Diğer taraftan, yöntem dayanaklarının kontrolünü elinde tutup küreselleşmenin yeniden yapılandırılması olasılığından uzak tutuyor, sonuçta potansiyelini ve sözünü yaşatmaya devam ediyor: Dünyadaki herkes için daha yüksek yaşam standartları.

Eğitim ve araştırmaya yönelik yatırımlar güçlü bir sosyal güvenlik ağıyla bir araya geldiğinde ortaya daha verimli ve rekabet edebilir bir ekonomi çıkarır